

Ruimte: Chora-Choreografie

Jacob Voorthuis

Een kinesfeer is de beweging door de ruimte, en de kinsfeer duidt de onmiddellijke omgeving van het bewegend subject. Dat deel van de omgeving staat onder een magische spanning die sociale consequenties heeft. Het is niet alleen waar de oudere zintuigen zoals tast en reuk hun slag slaan en dus een intimiteit te weeg brengen die vervaarlijk is maar de rol van de blik in die ruimte is ook gechargeerd met anticipatie

Het is jammer dat het woord choreografie gegeven is aan de dansers. Niet omdat de dansers het niet verdienen, maar ik zou het zo graag willen gebruiken voor de architectuur. Immers is de letterlijke betekenis van het woord ruimteschrijven. Wellicht moeten we het delen. En met wie zou je liever willen delen dan met een danser?

Ik weet nooit precies wat ik zeg als ik het woord ruimte in de mond neem. Als een abstractie waarmee wiskundig een bepaald gegeven beschreven kan worden aan de hand van coördinaten werkt het blijkbaar goed. Dat is de ruimte van Descartes. Als ik 's nachts naar de sterren kijk en de oude vragen naar boven haal dan weet ik ook wel dat er ruimte is. En als ik van een kamer naar een andere kamer loop dan oefen ik de ruimte, sterker nog ik ben er zo mee bekend dat de ruimte verdwijnt in mijn aandacht en ik me geheel kan weiden aan mijn doel iets te doen in die andere kamer. Ruimte zoals vertaald naar drie dimensies levert wiskundig gezien veel voorspelbaarheid en interessante beschrijvingen.

Wat wij ervaren als een ruimte, is geen leegte met een begrenzing. In feite is ruimte, vanuit fenomenologisch oogpunt bezien een bizarre gelaagdheid of stuwmeer aan materie waarvan die waar wij ons in bevinden transparant is en chemicaliën kan doorgeven die wij als geuren en smaken en als koele bries kunnen ervaren. Ruimte is de diepte waarmee onze ogen en bewegingen die materie kunnen doorboren. Het is een materie die wij als niets ervaren omdat we haar geheel gewend zijn geraakt, vanaf onze geboorte toen de lucht ons voor het eerst als gegeven om ons heen werd gepresenteerd. We ervaren het alleen als tastbaar in een flinke wind, of wanneer het erg stinkt of lekker ruikt. Onder water ervaren we nog steeds iets dat extensie heet maar zijn geuren voor ons in ieder geval niet meer te ervaren, behalve dan als smaak. Extensie is een boeiend gegeven, vooral omdathet zo intuïtief lijkt. Dingen hebben immers volume, massa en staan ergens in de ruimte. Maar hoe ondergaan wij die ruimte?

Wat wij beschrijven met het woordje ruimte gedraagt zich als een zintuigelijk composiet en selectief beeld dat zichzelf op ons netvlies organiseert en door andere zintuigen wordt verrijkt. Gehoor differentieert de ruimte en geeft richting, net zoals licht en donker, de geur biedt sfeer en verwachting ten aanzien van het zicht. Smaak is zo intiem dat het nauwelijks ruimtelijk is te noemen alhoewel het dat natuurlijk wel is en de tast bepaald heet en koud, textuur en vorm. De zintuigen complementeren elkaar werken samen en complementeren de fragmenten en deelobjecten van onze waarneming. Er zou een zesde zintuig zijn, de proprioceptie. Een zintuig dat hecht samenwerkt met de anderen maar dat ons lichaam ruimtelijk bepaalt, waardoor we precies weten, vaak tot op de millimeter, waar onze ledematen zich in de ruimte om ons heen bevinden. Onze beweging wordt door de zintuigen geregistreerd en zo leven wij in een kinesfeer waarin wij de beweging van onze ledematen continue in deze gelaagde brei onder controle houden.

Het zijn ruimte instrumenten. Die fragmenten en deelobjecten worden in het brein tot een verhaal gesmeed. Wij maken een verhaal van onze waarneming. Dat wil zeggen, we leggen die fragmetarische momentopnamen en impressies tegen onze ervaring en bouwen daarop een verhaal van wat we hebben meegemaakt, dit levert op zijn beurt weer een verwachtingspatroon.

We kunnen ruimte gebruiken maar ruimte als lucht, en lucht als kolkende soep met stukjes. De ene materie begrenst zich in de andere materie. Een Choreografie, een schrijven van kringen die duieijk in elkaar overlopen, anders zou ik niet kunnen ruiken. De ruimte penetreert mij via mijn zintuigen. De fysieke ruimte is er natuurlijk wel. Maar die is niet voor ons. Voor ons bestaat alleen de sociale ruimte, de psychische ruimte en de somatische ruimte. De fysieke ruimte is van gene zijde en is dus alleen te ervaren als abstractie, maar zodra ze ervaren wordt gaat ze participeren in de sociale ruimte en is de niet meer van gene zijde. Ze lost op in het gebruik. Deze drie ruitmtelijke sferen zijn dus niet zonder geweld en sabotage en gedaantewisseling uit elkaar te halen. Zij vormen een voorwaarde van het

menselijke bestaan.¹ De wiskundige eigenschappen van ruimte, zijn, bizar genoeg, slechts weer aspecten van die ervaarde, sociale, psychische en somatische ruimte. Wij meten de ruimte immers om hem weer te gebruiken, d.w.z. ten bate van ons begrip, of ten bate van ons comfort. Die cirkel kunnen wij niet doorbreken.

Het interessante is dan ook dat de ruimte zoals die wordt beschreven model staat voor de richting waarop hij wordt gebruikt. Onze beschrijvingen van ruimte mogen dan wel een waarheidsgehalte hebben en die waarheidsgehalte die mag dan overtuigend zijn naar mate deze in staat is accurate voorspellingen te doen over het gedrag van objecten in de ruimte onder bepaalde voorwaarden (zoals het gedrag van objecten bekeken vanuit de x,y,z dimensies) maar uiteindelijk betekent dat alleen dat hij als zodanig wordt ingezet om ons gedrag ten aanzien van onze omgeving zal bepalen. Een beschrijving wordt normatief. Dat wil zeggen dat wij zonder die beschrijving net zo goed in staat zijn een goed of slecht leven te lijden als met die beschrijving. Het enige wat dan ontbreekt is het begrip, ons wereldbeeld is minder scherp gedefinieerd, en daardoor zijn we minder in staat controle uit te oefenen op zaken die met de macht van de voorspellingkracht van die beschrijving beter onder controle te houden zijn. De beschrijvingen zelf kunnen ons geluk niet vermeerderen of verminderen, alleen het vinden of begrijpen of hanteren van die beschrijvingen vanuit een sociaal en psychisch oogpunt kan dat.

“Intelligence, as Kant represents it to us, is bathed in an atmosphere of spatiality to which it is as inseparably united as the living body to the air it breathes. Bergson EC 204 Intelligence (...) is the knowledge of (...) form; instinct implies the knowledge of a matter. Bergson EC 149

¹ Henri Lefebvre & David Summers p.23